

Ghidul

\$SMART ȘI DE IMPACT

*Ghid de responsabilitate
financiară pentru liceeni*

LIDERI JUNIORI

Ghid de responsabilitate financiară

GATA DE ACȚIUNE

Acest ghid îți oferă informațiile din domeniul economic necesare pentru a putea susține, cu încredere, atelierele de responsabilitate financiară pentru colegii tăi. În plus, este util și în viața de zi cu zi: cu ajutorul lui vei afla ce înseamnă să ai un comportament financiar responsabil.

În ghid vei găsi explicații, sugestii, exerciții și exemple pentru fiecare temă. Acestea sunt împărțite în 4 capitole:

<i>Cap 1. De ce avem nevoie de educație financiară?</i>	6
<i>Cap 2. Banii vin, banii pleacă!</i>	7
<i>Cap 3. Ni's zgârcit, sunt econom!</i>	14
<i>Cap 4. Caut bani, am nevoie de un prieten!</i>	28

La finalul ghidului, vei găsi o mulțime de resurse care te vor ajuta să afli mai mult despre fiecare temă în parte!

Dreptul de copyright pentru acest material aparține Fundației Noi Orizonturi. Reproducerea parțială sau integrală a acestuia este permisă doar cu acordul scris al Fundației Noi Orizonturi și în condițiile menționării sursei.

Text: Laura Borbe, Raluca Furtună | Design: Octavian Cîmpeanu

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului de responsabilitate financiară „Lideri juniori, gata de acțiune!”. Proiect inițiat de Fundația Noi Orizonturi, cu sprijinul ING Bank România.

Ianuarie 2016

Mai multe detalii despre proiect, precum și despre activitatea Fundației Noi Orizonturi: www.noi-orizonturi.ro și www.facebook.com/FundatiaNoiOrizonturi

Un proiect cu: Dezvoltat de: Cu sprijinul:

De ce avem nevoie de educație financiară?

Ne gândim la bani, de regulă, atunci când:

- *Vrem să cumpărăm ceva scump*
- *Primim o factură pentru ceva ce deja am consumat (de exemplu: factura de curent, gaz, cheltuielile de bloc)*
- *Ni se reamintește că avem o datorie și constatăm că nu o putem plăti.*

Atunci realizăm că nu știm pe ce s-au dus banii. Suferim că nu putem să ne satisfacem dorința arzătoare sau chiar nu putem să ne satisfacem o nevoie sau să onorăm o datorie față de un bun prieten.

Majoritatea se plânge de sistemul economic, de salariile mici sau de prețurile prea mari, dar puțini recunosc că nu prea știu cum să obțină bani mai mulți sau cum să cheltuiască deștept. Când încercăm să discutăm despre bani, oamenii fie se jenează, fie se enervează și schimbă subiectul.

Tinerii în special, dar și unii adulți, nu știu cum să trateze această problemă. Nu știu dacă sunt săraci sau bogați, asta și pentru că această apreciere este în mare măsură subiectivă.

În acest capitol vei descoperi câteva metode care te pot ajuta să analizezi situația în care te afli și să iei decizii raționale de consum.

Metoda de analiză a situației.

După completarea chestionarului, identifică poziția ta în cadranul financiar.

1	Dorințele sunt același lucru cu nevoile.	A	F
2	Chiar dacă ai bani, nu poți să îți satisfaci orice dorință	A	F
3	Dacă vrei să ai anumite lucruri, ești obligat să economisești.	A	F
4	Dacă vei lua bani împrumut, atunci, în viitorul apropiat, vei avea probleme.	A	F
5	Nu are rost să ții socoteala banilor, pentru că oricum nu îmi ajung.	A	F
6	Atunci când merg la cumpărături pot fi influențat de strategiile vânzătorilor, dacă nu am o listă pregătită.	A	F
7	Alegerile de consum pe care le fac sunt întotdeauna raționale.	A	F
8	Știu cum se construiește un buget.	A	F
9	Nu orice lucru ieftin te ajută să economisești.	A	F
10	Pot să găsesc cel puțin 5 modalități prin care să-mi reduc cheltuielile.	A	F
11	Am găsit pînă în prezent cel puțin 2 modalități eficiente de a economisi.	A	F
12	Cei care iau bani de la bancă nu știu să se descurce cu banii.	A	F
13	Dacă vreau bani mai mulți, e suficient să muncesc mai mult.	A	F
14	Nu lipsa banilor duce la probleme financiare, ci lipsa educației financiare.	A	F
15	Un om chibzuit își ține evidența cheltuielilor și veniturilor.	A	F

Cadrantul financiar

CADRANUL 1

Dacă te poziționezi aici, atunci probabil:

- ai fost ținut departe de discuțiile financiare
- nu ai cunoștințe despre piața financiară
- nu știi cum să îți gestionezi banii
- nu știi cum să obții bani în plus sau să economisești
- nu ai (din motive de vârstă sau alte motive) problema banilor

CADRANUL 2

Dacă te poziționezi aici, atunci probabil

- nu ai suficiente cunoștințe legate de responsabilitatea financiară
- ai multă adrenalină și dorințe de satisfăcut
- acționezi mimetic (ți imiți pe părinți sau prieteni)
- te lași consiliat de „prieteni binevoitori”

CADRANUL 3

Dacă te poziționezi aici, atunci probabil

- ai cunoștințele necesare
- ai abilități de gestiune a banilor
- din diferite motive (nu ai curaj, perseverență, ambiții sau ai foarte mare nevoie de siguranță) nu acționezi la timp și ratezi oportunități

CADRANUL 4

Dacă te poziționezi aici, atunci probabil

- ai cunoștințe temeinice despre cum funcționează piața financiară
- îți cunoști comportamentul economic
- faci distincția între nevoi și dorințe
- îți poți construi un plan de economisire, de gestiune a banilor sau de investiții.

Situația ta financiară depinde în foarte mare măsură de deciziile pe care le iei în fiecare zi. Nu ne prea dăm seama de asta și nici de faptul că aceste decizii, de cele mai multe ori, nu sunt raționale.

Deciziile au consecințe, iar când ele sunt negative, pentru noi sau ceilalți, începem să căutăm vinovați. Asta e pierdere de timp! Mai bine căutăm să descoperim cum am luat deciziile și după aceea să identificăm metode prin care le putem schimba, astfel încât să nu greșim mereu la fel. Apoi, cu un pic de curaj și perseverență să acționăm AZI!

La controlul asupra situației noastre financiare ajungem pas cu pas. Primul pas îl facem prin analiza comportamentului, așa cum ai făcut deja rezolvând chestionarul. Pasul următor e să facem distincția între nevoi și dorințe și să fim vigilenți! E așa de ușor să ne păcălim!

NEVOIA (TREBUINȚA): lucrurile sau serviciile pe care suntem obligați să le consumăm pentru a supraviețui. Fără ele murim sau ne îmbolnăvim, fie ne rupem de societatea în care trăim. *Iată câteva exemple: hrană, haine pentru a rezista la frig, apă, medicamente, un spațiu în care să locuim etc.*

DORINȚA: este la bază o nevoie, dar dacă nu o satisfacem, nu suntem în pericol, suntem doar frustrați. Satisfacerea dorințelor ne dă o stare de bine, de satisfacție, plăcere. De aceea sunt așa de greu de controlat. *De exemplu: un desert, o haină la modă, apă marca X, un apartament cu panoramă etc*

OK! Acum că am aflat diferența și pare destul de simplu, să nu ne relaxăm! :)

Reclamele, presiunea anturajului, ambițiile și pasiunile noastre pot prelua imediat controlul și devenim confuzi

Deci, hai să exersăm! Exemplele de mai jos te ajută:

NEVOIA	DORINȚA
Haină groasă pentru iarnă	Haină de iarnă marca
Mi-e foame, am nevoie să	Mi-e poftă de o șaorma
Trebuie să comunic cu prietenii	Vreau un telefon marca

Dorințele sunt nelimitate, variază în timp, se modifică sub influența reclamelor și a anturajului. În schimb, sumele de bani de care dispunem, pentru a putea satisface aceste dorințe, nu variază la fel de mult. Nu se adună la fel de ușor și categoric banii nu sunt nelimitați, nici chiar pentru cei foarte bogați. Din acest motiv, e mai înțelept să încercăm să controlăm ceea ce stă în puterea noastră: adică dorințele. Iată ce ne spune Dan Ariely, psiholog și expert în comportamentul de consum, într-o conferință de pe www.ted.com:

- *Multe din deciziile noastre de consum sunt iraționale*
- *Dacă știm acest lucru și îl conștientizăm, în timp, putem să luăm mai multe decizii raționale*
- *Sunt mai multe modalități prin care putem deveni raționali în consum: să fim critici în fața reclamelor, promoțiilor, să citim cu atenție ofertele „tentante”, să avem o listă de cumpărături înainte de a merge la magazin, să prioritizăm dorințele etc.*

Noi îți propunem o metodă. Se numește **matricea deciziei raționale** și poate fi folosită și în alte situații, nu doar pentru decizii de natură economică. Această metodă presupune o serie de pași. Dacă la început îți ia un pic de timp, repetând-o lună de lună, vei observa că va deveni obișnuință și că lucrurile încep să funcționeze firesc.

Pasul 1

Calculează venitul total de care dispui într-o perioadă, de exemplu o lună. Se adună toți banii pe care îi obții din diferite surse, de exemplu: alocație, bani de buzunar, premii etc)

Exemplu

- 40 lei alocație
- 40 lei bani de buzunar
- 100 lei bursă
- 50 lei cadou de la bunici

Total/luna X = 230 lei

LEVEL 1

Pasul 2 Realizează o listă cu nevoile de bază pe care le ai în luna respectivă și trece în dreptul fiecăreia cât ar costa „bifarea” ei. Adună!

Exemplu

45 lei abonament telefon
60 lei transport în comun
60 lei sandviș pentru fiecare zi de școală

A1. Total/luna X = 165 lei

Pasul 3 Fă o listă cu dorințele pe care le ai în luna respectivă (sau pe o perioadă mai mică / mai mare) și trece în dreptul fiecăreia cât ar costa satisfacerea ei. Adună!

Exemplu

A2 100 lei abonament la sala de sport/înot/ aerobic
A3 100 lei/lună bilete la cinema și ceva ronțăieli
A4 50 lei bilet la concertul X
A5 40 lei cadou pentru un prieten
A6 400 lei pentru un smartphone

Total/ luna X = 690 lei

Pasul 4 Fă o listă cu minim 3 criterii de decizie.

Criteriile ne vorbesc despre ce este - pe moment sau mereu - foarte important, valoros pentru noi. De exemplu: să îmi păstrez sănătatea, să îmi fac prieteni, să îmi plătesc datoriile, să ajut oamenii, să mă implic în acțiuni caritabile sau ecologice, să învăț ceva nou interesant, să mă distrez/relaxez/odihnesc. Un criteriu obligatoriu este rezultatul obținut la pasul 1, anume venitul pe care îl ai. De asemenea, nevoile sunt obligatoriu de satisfăcut.

CRITERIILE FACULTATIVE:

C1 să îmi fac cât mai mulți prieteni

C2 să îmi plătesc datoriile

CRITERII OBLIGATORII

(pentru că nu putem să le eliminăm sau să facem abstracție de ele):

C3 venitul/lună

C4 satisfacerea nevoilor

Pasul 5 Introdu în tabel dorințele și criteriile și evaluează fiecare dorință după criteriile identificate.

Vei descoperi care este dorința cea mai arzătoare ce poate fi satisfăcută, iar asta va fi o decizie rațională și vă vei simți mai bine. Pentru că oamenii se simt bine când au control asupra lucrurilor. ;)

1= satisface maxim, 2= satisface mediu, 3= satisface minim

Nevoi, dorințe/criterii	C1	C2	C3	C4	TOTAL	Ordinea satisfacerii
A 1	1	1	1	1	5	I
A 2*	1	1	3	3	10	III
A 3*	3	1	3	2	12	V
A 4	3	1	3	1	11	IV
A 5	3	1	1	1	9	II
A 6*	3	2	3	3	13	VI

Pentru A2*, A3* și A6* trebuie să își faci un plan de economisire (vei afla în capitolul următor).

Poveste adevărată:

O tânără de 17 ani a decis să se angajeze pe perioada verii, la un **fast food**. A aplicat și a reușit. Fericită, a venit la școală și le-a spus colegilor că, în ziua în care va lua primul ei **salar**, va merge în oraș și va cheltui toți banii. Motivul pentru care a luat decizia de a se angaja a fost unul de natură financiară, familia ei nu avea venituri prea mari. Eiii..., și a venit ziua cu pricina, iar tânăra noastră nu a făcut după cum a promis. La școală a mărturisit un pic jenată, dar și mândră de decizia ei: „atunci când muncești așa de mult pentru bani... e greu să-i cheltui într-o zi. Credeți-mă, am stat 10 minute în fața unui raft cu dulciuri pînă m-am hotărât dacă îmi voi cumpăra ceva care să-mi astâmpere foamea sau ceva după care râvneam de multă vreme.”

Povestea ei ne îndeamnă să tindem spre ceea ce s-ar putea numi **comportament financiar sănătos**. Dar ce presupune un astfel de comportament?

Iată câteva semne:

- Ne analizăm situația financiară în mod regulat, nu doar atunci când apar probleme
- Știm că veniturile întâmplătoare nu ne dau siguranță financiară
- Căutăm surse suplimentare de venit, hobby-urile noastre pot fi foarte profitabile
- Căutăm să creștem valoarea timpului nostru. Acesta e un argument puternic care pledează pentru educație!
- Ne facem un plan și îl respectăm cu strictețe! Disciplina este pilonul central în atingerea bunăstării financiare.
- Ne schimbăm concepția despre bani și acționăm!
- Păstrăm echilibrul financiar: al doilea pilon pentru atingerea bunăstării financiare

Sănătatea financiară depinde de comportamentul nostru zilnic!

Sugestii pentru trainer

Rezolvă și tu chestionarul și află poziția ta!

Tu din ce cadran faci parte?

Cum ai putea ajunge la cadranul 4?

Ce ai învățat/vor învăța participanții, în cadrul atelierului și te-ar/i-ar putea ajuta să ajungi/ă acolo? Ce ar mai trebui să faci, în continuare, pentru a ajunge la acest nivel 4?

Rezolvă fișele de la această sesiune și meditează la răspunsurile date, apelează la ajutorul familiei sau al unui profesor, dacă simți nevoia.

Caută pe internet (reviste, bloguri sau pagini de Facebook) câte un exemplu pentru fiecare tipologie descrisă în cadran, asta te ajută să vezi mai bine poziția în care te afli și poate chiar să îți stabilești niște obiective clare.

Urmărește videoconferințele lui Dan Ariely și selectează 4-5 pe care le consideri mai interesante, relevante pentru generația ta. Pentru o înțelegere mai profundă poți viziona conferințele lui de pe www.ted.com sau chiar să citești cărțile lui. De exemplu: <http://www.librarie.net/p/153934/Irational-mod-previzibil-Fortele-ascunse-care-influenteaza-deciziile-DAN-ARIELY>

Banii vin, banii pleacă!

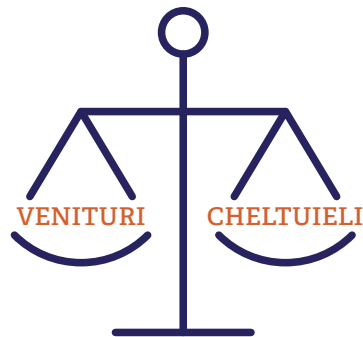
Cu toții observăm că banii circulă. Îi primim cadou sau îi câștigăm prin muncă, îi donăm sau îi cheltuim. Câteodată reușim să îi păstrăm pentru un timp, asta ne aduce satisfacție, siguranță... Dar când suntem tineri e mai dificil să îi adunăm (economisim) și asta din diferite motive.

Așa cum spuneam în capitolul trecut, problema banilor apare, pentru tineri, mai ales în situații limită. De aceea, după ce am conștientizat comportamentul nostru, e important să învățăm cum să gestionăm un buget personal. Dar ce este bugetul?

Bugetul este un plan financiar, alcătuit de obicei sub forma unui tabel, care prezintă cum vor fi folosiți banii pe care îi avem, într-o perioadă de timp.

Bugetul arată ca o balanță, pe o parte sunt **veniturile**, pe cealaltă parte sunt **cheltuielile**. În imaginea de mai jos avem o situație ideală pentru balanța noastră. De ce?

- Pentru că avem mai multe venituri decât cheltuieli
- Pentru că am reușit să ne creștem veniturile
- Pentru că am reușit să facem economii
- Pentru că am reușit să ne controlăm dorințele

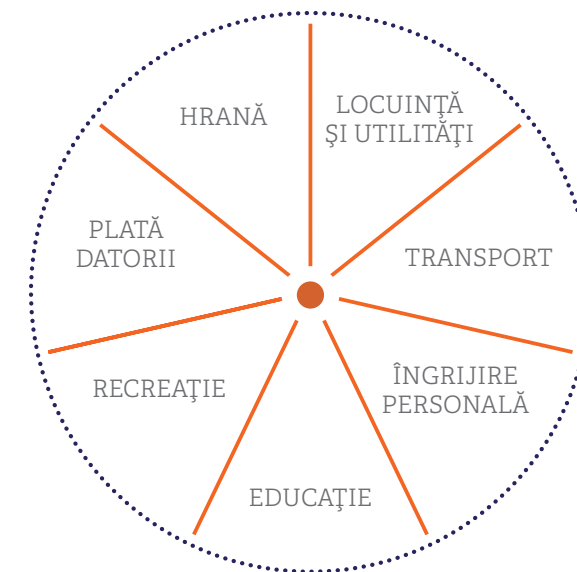

Atunci când ne satisfacem o nevoie sau dorință, cheltuim bani. E important atunci să facem o listă cu **cheltuielile** noastre reale. Pentru asta, am putea să:

- Notăm în agendă, timp de 1 săptămână sau o lună, fiecare lucru sau serviciu pe care l-am cumpărat / plătit
- Păstrăm fiecare bon, factură într-un dosar, pe perioada în care vrem să vedem pe ce cheltuim.
- Încercăm să ne amintim pe ce am cheltuit banii.

Atenție, părinții s-ar putea să nu îți dea toate informațiile legate de cheltuieli. De aceea nu prea știi pe ce se duc banii. Ia acest lucru în considerare când faci lista de cumpărături, vorbește cu ei pe acest subiect.

Iată o clasificare a cheltuielilor. Poți utiliza informația, selectând ce se potrivește cu stilul tău de viață.

Banii vin, banii pleacă!

Pentru că satisfacerea nevoilor și dorințelor nu se prea poate realiza, dacă nu avem **venituri**, e nevoie să ne gândim și la sursele noastre de bani.

Iată câteva sugestii:

forme principale de venit

După ce am întocmit listele și am identificat sumele corespunzătoare fiecărei categorii, ne putem pune pe adunare!

(V) Suma totală a veniturilor și (CH) suma totală a cheltuielilor

Dacă $V > CH$, înseamnă că am reușit să economisim. Avem ceea ce se numește **surplus** sau **excedent bugetar**.

Dacă $V = CH$, înseamnă că ne-am achitat toate datoriile și ne-am satisfăcut toate nevoile și chiar o parte din dorințe, dar nu am reușit să și economisim. Avem ceea ce se numește **echilibru bugetar**.

Dacă $V < CH$, înseamnă că am cheltuit mai mult decât aveam, deci fie am rămas datori cuiva, fie nu am plătit ceva, fie am luat împrumut sau vom lua curând un împrumut. Avem ceea ce se numește **datorie** sau **deficit bugetar**.

Știm proverbul „Socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg!” de aceea, e de dorit ca, după ce am construit noi bugetul (se numește **buget estimat**) să îl comparăm, la sfârșitul perioadei, cu cel real (se numește **buget realizat**). Dacă sunt diferențe foarte mari, probabil mai avem de lucru fie la estimare, fie trebuie să fim mai atenți la cum cheltuim banii.

De reținut:

- Însumează veniturile
- Alcătuieste lista cheltuielilor (estimat, real)
- Compară listele
- Scade din totalul veniturilor, totalul cheltuielilor
- Te poți bucura, dacă ai excedent!
- E bine, dacă este echilibru.
- Caută soluții, dacă ești în deficit. În capitolele următoare venim în ajutorul tău.

Nu's zgârcit, sunt econom!

Atunci când ne calculăm bugetul și observăm că suntem în deficit, regretăm că nu am pus niciun ban deoparte. Dar suntem tineri și ne liniștim aproape imediat cu gânduri de felul: „trăiește clipa!”, „mai bine o zi șoim, decât o viață de găină!”, „poate mori mâine, deci trăiește astăzi la maxim!” etc.

Statistic vorbind, rata mortalității la o vârstă de sub 20 de ani este extrem de redusă, ceea ce nu ne mai permite să trăim cu sloganurile de mai sus. Ce te faci dacă trăiești până la 90 de ani? Ai un plan pentru asta?

Pe de altă parte, ca să îți construiești un plan pentru o perioadă așa de mare, chiar de acum, e prea complicat. Ceea ce e bine însă să faci, de acum, e să înveți să faci un plan pentru vacanță, de exemplu. Și vei vedea că nu trebuie să fii zgârcit!

Nimeni nu vrea să trăiască azi prost, cu speranța că într-un viitor foarte îndepărtat va fi bogat și fericit. De aceea, e bine ca o parte din tot ceea ce câștigi să se îndrepte către satisfacerea dorințelor, spre împlinirea viselor, indiferent ce înseamnă asta pentru fiecare. Dar e nevoie de echilibru: nu încerca nici să îți suprimi toate dorințele și nici să le satisfaci pe toate azi, apelând la împrumuturi, gândindu-te că mâine (aparent) nu mai vine sau că nu mai contează.

Mulți oameni fac economii, diferența dintre ei e legată de motivație. În funcție de venituri, de situația economiei în care trăiesc și de nivelul lor de educație, oamenii economisesc din varii motive: ca să poată cumpăra bunuri de valoare mare (de exemplu o casă sau o mașină), pentru evenimente viitoare (de exemplu pentru o nuntă, vacanță), pentru urgențe și situații neașteptate (de exemplu pentru probleme medicale, accidente sau pierderea locului de muncă), pentru investiții, pensie, altele.

Tu ce motive ai avea să economisești? Și cum e de dorit să procedezi?

Venim cu o propunere, în câțiva pași simpli:

- Fă o listă a nevoilor și dorințelor tale pe o anumită perioadă, pentru care ai fi dispus să strângi bani (să economisești)
- Prioritizează alternativele pe care le-ai identificat (folosește matricea deciziei raționale din capitolul anterior)
- Selectează prima sau primele două nevoi/dorințe și stabilește costul satisfacerii lor, apoi formulează un **obiectiv clar**.

Un obiectiv este clar dacă precizează ce dorești, cât costă și durata de timp pentru atingerea lui.

Exemplu: îmi doresc 1 bicicletă marca X, care costă 1200 lei, peste 6 luni.

De exemplu: Familia Simion dorește să își cumpere o bicicletă pentru fiica lor. Prețul ei este de 1200 lei. Își propun să o cumpere peste 6 luni. Câți bani ar trebui să economisească în fiecare lună, pentru a-și atinge obiectivul?
Răspunsul: 1200 lei: 6 luni= 200 lei/lună

- Scrie un plan de economisire

Obiectiv financiar pentru economisire este:

Care este suma necesară de economisit?.....

Care este perioada de timp în care vreau să strâng această sumă?* ar fi de dorit

Cât voi economisi lunar?

În câte luni pot economisi această sumă?* e realist

Care sunt sursele de venit din care voi economisi?.....

 LEVEL 3

- identifică soluții de economisire potrivite și realiste
- pune planul în aplicare
- monitorizează planul și corectează-l, dacă este necesar.

În continuare ne vom concentra pe soluții pentru a putea duce la îndeplinire planul de economisire!

- Găsește noi surse de venit
- Nu cheltui mai mult decât îți permiți
- Fă diferențierea între nevoi și dorințe
- Păstrează un echilibru între venituri și cheltuieli
- Elimină risipa
- Nu cumpăra mai mult decât ai nevoie și când cumperi ceva, să te gândești dacă într-adevăr ai nevoie de lucrul respectiv
- Păstrează tot timpul o idee clară asupra sumei pe care ai cheltuit-o și a totalului rămas în portofel
- Profită de perioadele de reduceri
- Ține un jurnal în care îți notezi cheltuielile pe care le faci
- Evită să faci cumpărături impulsive

Crește veniturile

Redu consumul

Caută produse sau servicii mai ieftine

Schimbă preferințele

Începe prin a pune 10% din bani deoparte

Proverbe

Banii n-au ochi să vadă pe ce îi cheltuiești.

Niciodată să nu-ți cheltuiești banii înainte de a-i avea.

Banii nu cresc în pom.

Nu e de ajuns să ai bani, trebuie să știi să-i cheltuiești.

Nu e o artă să câștigi banul, dar e o artă să știi să-i administrezi.

Cine economisește banul, trăiește fără griji.

Cine este credincios în cele mici, este credincios și în cele mari.

Cine nu va ține seama de ce e puțin, nu va obține nici ce e mult.

Chibzuința e mai mare ca bogăția.

Din economie vine belșugul.

Puțin și des umple punga.

Picătură cu picătură se umple putina.

Condu-ți gura după buzunar.

Strânge bani albi pentru zile negre.

Un ban economisit e un ban câștigat.

Celui cu economie sută îi este o mie.

Vei pierde și ce e mult, dacă nu vei păstra ce e puțin.

Știi că:

Famiiliile din Romania au economisit în medie 282 lei (67 euro) din **venitul total mediu lunar** obținut în trimestrul II al acestui an, de 2.338 lei în gospodării, cheltuielile reprezentând 88% din veniturile totale, potrivit datelor publicate pe 05.10.2009, de Institutul Național de Statistică (INS).

În intervalul aprilie-iunie, cheltuielile totale ale populației au fost, în medie, de 2.056 lei lunar pe gospodărie. Venitul total mediu lunar a fost de 804 lei de persoană, iar cheltuielile pe persoană au fost de 707 lei, potrivit datelor INS.

Cheltuielile de consum au avut cea mai mare pondere în totalul cheltuielilor gospodăriilor (71,6%), urmate de impozite, contribuții, cotizații și taxe (16,7%) și cheltuieli de producție (6,9%), în timp ce cheltuielile pentru investiții au reprezentat numai 1,5% din totalul cheltuielilor gospodăriilor, în intervalul aprilie-iunie al acestui an.

Cea mai mare parte a **cheltuielilor totale de consum** făcute de români în trimestrul II din 2009 s-a axat pe alimente și băuturi nealcoolice (41,9%), urmate de cheltuielile cu locuința-apa, energie electrică, gaze naturale, combustibili, mobilier, dotarea și întreținerea locuinței - (18,7%), băuturi alcoolice și tutun (7%), respectiv pentru îmbrăcăminte și încălțăminte (6,4%).

Au trecut de atunci 6 ani. Oare s-a modificat ceva în acest sens? Descoperă singur navigând pe site-ul www.insse.ro. Familia ta ce distribuție a cheltuielilor are? Discută cu părinții, iar în felul acesta vei putea să ai o contribuție valoroasă pentru binele familiei tale.

Caut bani, am nevoie de un prieten!

Uneori cheltuielile noastre curente sau cele pe care le anticipăm depășesc veniturile pe care le realizăm. Se întâmplă să nu mai avem nici economii. Vrem să ne satisfacem o dorință sau o nevoie, chiar acum, dar nu ne permitem. Suntem în situația în care apelăm la un împrumut. Cât e de grav? E bine, e rău? Cum decidem?

Pentru început să lămurim termenii de împrumut și datorie.

A împrumuta - a da sau a lua, pentru un timp, un bun sau o sumă de bani. Bunul sau suma de bani urmează a fi restituit (ă). Persoana care oferă bunul sau banii se numește **creditor**, iar persoana care primește bunurile sau banii se numește **debitor**. Debitorul are o datorie.

Datoria – suma de bani sau orice alt bun datorat cuiva.

Este extrem de important să ne gândim că relația dintre creditor și debitor! Chiar dacă uneori nu ni se pare așa, este o relație între doi oameni și nu una între o instituție și o persoană. Fiecare dintre ei are așteptări și temeri, iar înțelegerea dintre ei se bazează pe niște principii sau reguli.

Fiecare dintre noi se poate afla, în viață, într-una din cele două posturi. De aceea, e bine să ne gândim la așteptările și temerile fiecărei persoane, la principiile care ar trebui să guverneze aceste relații și la motivele pentru care oferim sau cerem un împrumut.

Pentru început, iată așteptările **creditorului**:

- Să primească bunul sau banii înapoi
- Să se respecte termenul stabilit (se numește scadență) pentru înapoierea datoriei
- Să câștige o sumă de bani sau un avantaj de pe urma faptului că a împrumutat bunul sau banii. Dacă e vorba de banii, această sumă se numește dobândă.

În cazul **debitorului**, ceea ce este important este să realizeze următoarele:

- Dacă chiar are nevoie de acest împrumut. Care sunt motivele pentru care acest împrumut este necesar? Există numeroase motive: investiții (cumpărăm o casă, pământ, animale, o afacere etc.); situații neprevăzute (boală, pierderi, furt, evenimente speciale precum nuntă, botez, deces etc.); achiziții de bunuri sau servicii (mașină, mobilă, computer, vacanțe etc.); plata unor studii (universitare sau de alt tip)
- Dacă a epuizat orice altă resursă și doar un împrumut rezolva problema
- Dacă poate să returneze împrumutul la termenul stabilit
- Ce riscuri își asumă? Ce se va întâmpla în cazul în care nu poate plăti la timp? Care vor fi consecințele?

Pentru că este vorba de o relație între două persoane, relația se întemeiază pe o serie de principii, valori. Ele derivă direct din așteptările și temerile celor doi și fac posibilă relația:

- **încrederea**: **creditorul** are încredere că-și va primi banii înapoi, iar **debitorul** are încredere că acesta nu va schimba înțelegerea inițială
- **responsabilitatea**: **debitorul** își asumă responsabilitatea că-i va returna
- **punctualitatea**: plata **datoriei** se va face la termenul stabilit
- **onoarea**: **ambii** își pun în joc propria onoare, calitatea de a se ține de cuvânt
- **disciplina**: **debitorul** trebuie să manifeste disciplină prin elaborarea și respectarea unui plan de returnare a banilor

Așa cum spune și titlul, pentru a obține un împrumut, avem nevoie de un prieten sau, cel puțin, să stabilim o relație de respect reciproc. Dar e de dorit să ne facem o listă de felul acesta: familie, prieteni, cooperative de credit, cămătari, case de ajutor reciproc, societăți de microcreditare, bănci. Dacă am întocmit lista, pasul următor e să identificăm avantajele și dezavantajele pentru fiecare sursă de împrumut, în funcție de o serie de criterii:

LEVEL 4

- Câți bani vreau să împrumut?
- Cât de mare va fi dobânda? Cât de mult va trebui să plătesc la final? (care este diferența dintre suma totală pe care trebuie să o plătesc și suma pe care am împrumutat-o, adică dobânda și alte plăți)
- Când va trebui să restitui banii? Pot să plătesc în rate sau restitui tot împrumutul la finalul perioadei?
- Trebuie să ofer o **garanție** pentru împrumutul pe care îl solicit? Ce garanție?
- Cât de bine înțeleg condițiile înțelegerii, contractului? Cât de bine cunosc creditorul?

Garanția - poate fi cerută de creditor, atunci când există riscuri destul de mari pentru împrumutul solicitat, riscuri care nu pot fi înlăturate sau negate de niciunul dintre cei doi. Garanția poate fi oferită de debitor sau altă persoană. Poate fi o dovadă de venit, de exemplu salariul sau un bun care se gajează (adică rămâne în proprietatea creditorului pînă la plata datoriei) sau ipotechează (de exemplu casa nu se trece în proprietatea debitorului, ci a creditorului, pînă la finalizarea contractului de împrumut).

Atunci când se încheie un contract de împrumut, cel care trebuie să se gândească la riscuri și consecințe este debitorul, pentru că, de regulă, creditorul are mijloace de a se asigura împotriva riscurilor, mult mai bune. Bani împrumutați nu sunt banii debitorului, sunt bani pe care ești obligat, ca debitor, să îi restitui. E greșit să credem că datoria se va șterge de la sine. Pentru fiecare împrumut, îndatorarea este un risc. Dacă nu vei putea să plătești împrumutul, există o serie de consecințe. Iată câteva:

- Creșterea dobânzii și plata unor penalități suplimentare
- Numele tău poate fi trecut în baza de date a platnicilor (Biroul de credit – este o instituție care colectează informații despre clienții instituțiilor financiare cu scopul de a identifica ușor clienții bun-platnici de cei rău-platnici)
- Pierderea posibilității de a mai contacta un alt împrumut în viitor
- telefoane și vizite acasă de la recuperatorii de credite

- Pierzi bunul cu care ai garantat (casa, mașina etc.) prin executare silită – bunurile tale pot fi sechestrate și valorificate în vederea acoperirii datoriei
- Datoria ta poate fi recuperată de la cei care au garantat pentru tine
- Îți poți strica relațiile cu cei de la care ai împrumutat fie că sunt rude, prieteni sau o instituție bancară
- Reținere din salariu
- Te poți simți umilit și îți afectează încrederea și stima de sine.

Atunci când vorbim despre riscuri ne gândim, de regulă, la situații precum:

- Slaba planificare bugetară, fie cheltuim mai mult decât avem venituri, fie nu știm să estimăm corect veniturile-cheltuielile, fie s-au produs modificări neprevăzute la capitolul venituri sau cheltuieli
- Urgențe medicale sau spitalizare
- Evenimente neprevăzute
- Accidente
- Pierderea locului de muncă
- Faliment
- Furturi
- Calamități

 LEVEL 9999

Joci deja în altă ligă:

La finalul acestui ghid îți propunem o listă de titluri și o listă site-uri pe teme studiate. Lectura lor te va ajuta nu doar să știi mai bine lucrurile pe care le-am discutat aici, ci îți vor permite să îți construiești o imagine mai clară asupra ce înseamnă să devii independent din punct de vedere financiar, și, de ce nu, poate să îți deschizi calea spre o carieră financiară.

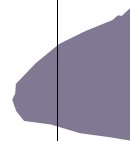
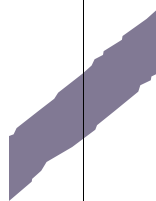
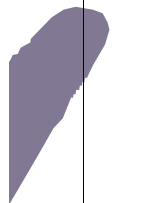
Cărți! ... și câteva site-uri:

- Ariely D., „Iraționalul în mod previzibil”, Editura Publica, 2010
 - Ariely D. „Iraționalitatea benefică”, Editura Publica, 2010
 - Ariely D. „Adevărul (cinstit) despre necinste”, Editura Publica, 2012
 - Cowen T., „Creează-ți propria economie”, Editura Publica, 2013
 - Cruze R., Ramsey D., „Banii isteți, copii isteți”, Editura Publica, 2013
 - Pink D., „Drive”, Editura Publica, 2012
 - Robinson K., „Descoperă-ți Elementul”, Editura Publica, 2014
 - Vaynerchuk G., „Economia thank you”, Editura Publica, 2014
 - Vaynerchuk G., „Dă lovitura!”, Editura Publica, 2014
 - <http://laurentiumihai.ro>
 - <http://www.creditcardcompare.com.au/blog/spender-profile-infographic.php>
 - www.burcash.ro
 - www.despreconta.com
 - www.dolceta.eu
 - www.businesscover.ro
 - www.pencilbugs.com
 - www.ted.com
 - www.businessballs
-

Idei \$MART:

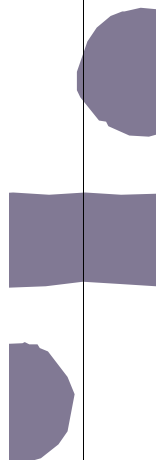
Idei \$MART:

Idei \$MART:

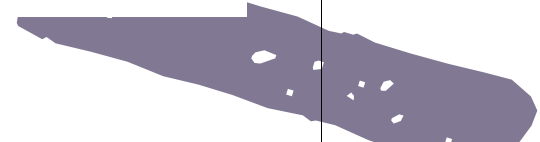
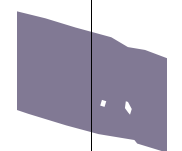
Idei \$MART:

Idei \$MART:

Idei \$MART:

Idei \$MART:

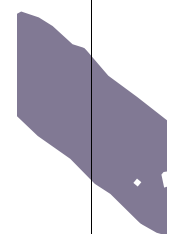

Idei \$MART:

Idei \$MART:

Idei \$MART:

Idei \$MART:

Material realizat în cadrul proiectului de responsabilitate financiară „Lideri juniori, gata de acțiune!”. Proiect inițiat de Fundația Noi Orizonturi, cu sprijinul ING Bank România.

Mai multe detalii: www.noi-orizonturi.ro și www.facebook.com/FundatiaNoiOrizonturi

Un proiect cu:

Dezvoltat de:

Cu sprijinul:

